

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

480. PLENĀRĀ SESIJA 2012. GADA 25. UN 26. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Septītā vides rīcības programma un turpmākie pasākumi pēc Sestās vides rīcības programmas beigām”

(2012/C 191/01)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

ES prezidentvalsts Dānija 2012. gada 11. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Septītā vides rīcības programma un turpmākie pasākumi pēc Sestās vides rīcības programmas beigām”

(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 10. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 480. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 25. un 26. aprīlī (25. aprīļa sēdē), ar 129 balsīm par, 2 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Komitejas ieteikumu un secinājumu kopsavilkums

1.1 Līdzšinējās sešas vides rīcības programmas (VRP) bija svarīgas Eiropas vides politikas veidošanā, bet nav varējušas novērst to, ka Eiropā daudzas vides problēmas joprojām nav atrisinātas. Tas nav tāpēc, ka trūkst izpratnes par problēmu cēloņiem vai piedāvāto risinājumu, bet gan tāpēc, ka nav politiskas gribas īstenot attiecīgus pasākumus.

1.2 Sesto vides rīcības programmu (spēkā līdz 2012. gada vidum) izstrādāja kā praktisku vides politiku saskaņā ar 2001. gadā pieņemto ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, kuras ekonomikas politikas pilārs bija Lisabonas stratēģija. Eiropas Komisija — bez attiecīga Padomes lēmuma — klusi ļāva ilgtspējīgas attīstības stratēģiju aizmirst. Komisijas izmantotais jaunais stratēģiskās politikas instruments ir stratēģija “Eiropa 2020” un

vides politiku paredzēts koordinēt, pamatojoties uz pamatiniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa” minētās stratēģijas ietvaros.

1.3 EESK uzskata, ka nav lietderīgi blakus pamatiniciatīvai īstenot vēl vienu vides politikas instrumentu Septītās vides rīcības programmas veidā, tajā iekļaujot tās vides politikas jomas, kurām stratēģijā “Eiropa 2020” nav pievērsta pietiekama uzmanība. Šādas programmas saikne ar stratēģiju “Eiropa 2020” un pamatiniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa” paliktu neskaidra.

1.4 EESK iesaka Komisijai, Padomei un Eiropas Parlamentam atdzīvināt ilgtspējas stratēģiju, izvēlēties visaptverošu un uz rezultātiem orientētu Septīto vides rīcības programmu šīs stratēģijas īstenošanai vides jomā, tajā iekļaut pamatiniciatīvu

“Resursu ziņā efektīva Eiropa” un visas tās atsevišķās iniciatīvas un cieši un rūpīgi saskaņot vides un ekonomikas politikas apsvērumus. Tādējādi nozīmīgās stratēģijas “Eiropa 2020” ietvaros būtu jāveic svarīgs uzdevums — sagatavot un īstenot īstermiņa un vidēja termiņa ekonomikas un finanšu politikas pamatnostādnes, kas ir nepieciešamas virzībai uz ilgtspējīgu attīstību.

2. Līdzšinējo ES vides rīcības programmu nozīme

2.1 Augstākā līmeņa sanāksmē, kas notika 1972. gadā Parīzē, Eiropadome nolēma veikt pasākumus, lai Eiropā paaugstinātu dzīves līmeni, uzlabotu dzīves apstākļus un dzīves kvalitāti. Tāpēc 1973. gadā toreizējā Eiropas Ekonomikas Kopiena pieņēma **Pirmo vides rīcības programmu** 1974.–1975. gadam. Pirmās vides rīcības programma uzskatāma par īpaši sekmīgu, jo ar to tika ieviests “piesardzības princips”, par prioritāti nosakot piesārņojuma novēršanu, nevis vēlāku cīņu ar piesārņojuma sekām.

2.2 **Otrā vides rīcības programma** (1977–1981) Pirmās vides rīcības programmas mērķus papildināja ar pieciem “pamatprincipiem”: a) vides politikas nepārtrauktība, b) preventīvas rīcības mehānismu izveide, it īpaši, piesārņojuma, zemes izmantojuma un atkritumu apsaimniekošanas jomā, c) telpas aizsardzība un racionāla izmantošana, d) prioritāte saldūdens un jūras ūdens aizsardzības pasākumiem, gaisa piesārņojuma un trokšņa apkarošanai un e) vides aspektu ievērošana Eiropas Kopienas un attīstības valstu sadarbībā.

2.2.1 Tādējādi Otrā vides rīcības programma bija svarīgs pirmais pamats plašiem vides politikas pasākumiem, kas ir aktuāli arī mūsdienās, piemēram, ūdeņu aizsardzība, atkritumu apsaimniekošanas politika, starptautiskā sadarbība.

2.3 Ar **Trešo vides rīcības programmu** (1982–1986) Eiropas vides politikā pirmo reizi tika iekļauts **dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas** mērķis.

2.4 **Ceturto vides rīcības programmu** (1987–1992) pieņēma 1987. gadā, kas bija pasludināts par Eiropas Vides aizsardzības gadu. Tās saturu ietekmēja nesen pieņemtais Vienotais Eiropas akts, ar kuru tika ievērojami paplašinātas Eiropas Kopienas pilnvaras vides politikas jomā, un ar Eiropas vienotā tirgus ieviešanu vienlaikus tika ierobežoti valstu vides standarti un robežvērtības. Tolaik norisinājās ļoti intensīvas debātes par vides politiku, un Ceturtais vides rīcības programmas darbības beigās Riodežaneiro notika konference par “globālo ilgtspēju”.

2.4.1 Ziņojumā par vides stāvokli, kuru publicēja 1992. gadā, tomēr uzskatāmi atklājās, ka, neraugoties uz veiktajiem pasākumiem un četrām vides rīcības programmām, lielākajā daļā vides politikas jomu bija notikusi vai iezīmējusies pasliktināšanās; citstarp bija pieminēta ūdens un gaisa kvalitāte un bioloģiskā daudzveidība (toreiz to vēl sauca par “sugu daudzveidību”).

2.5 Kā atbilde uz Riodežaneiro konferenci un vides stāvokļa diezgan skarbo raksturojumu 1993. gada sākumā tika pieņemta **Piektā vides rīcības programma** laikposmam no 1992. līdz 2000. gadam.

2.5.1 Atbilstoši Riodežaneiro konferencē notikušajām toreizējām diskusijām programmā izvirzīja mērķi “pārveidot Kopienas izaugsmes modeli tā, lai nostātos uz ilgtspējīgas un vidi saudzējošas attīstības ceļa”, un tas nemaz nav zaudējis politisko aktualitāti arī tagad. Piekto vides rīcības programmu var uzskatīt par vienu no pirmajām ES ilgtspējīgas attīstības iniciatīvām, arī tās apakšvirsraksts bija “Par ilgtspējīgu un vidi saudzējošu attīstību”.

2.5.2 **Piektajā vides rīcības programmā** tika ierosinātas **stratēģijas septiņās jomās**:

- globālā sasilšana,
- acidifikācija,
- sugu aizsardzība,
- ūdens resursu apsaimniekošana,
- pilsētvide,
- piekrastes zonas un
- atkritumu apsaimniekošana.

Dažas no šīm jomām bija minētas jau iepriekšējās vides rīcības programmās.

2.5.3 Pārskatot **Piektu vides rīcības programmu**, pati Eiropas Komisija 1996. gadā norādīja, ka programmas vajākās vietas ir konkrētu mērķu trūkums un dalībvalstu nepietiekama līdzdalība. Arī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2000. gada 24. maija atzinumā gan norāda, ka “programma ir devusi vairākus pozitīvus rezultātus”, taču vienlaikus “(..) ar bažām konstatē, ka turpina pasliktināties Eiropas vides kvalitāte, kas, pēc Komitejas domām, ir vissvarīgākais, ja pat ne vienīgais kritērijs secīgo vides rīcības programmu un Eiropas vides politikas efektivitātes rādītājs”.

2.5.4 Piektā vides rīcības programma bija politiski stratēģisks dokuments, kas sagatavoja ceļu **Ilgtspējīgas attīstības stratēģijai**, kuru valstu un valdību vadītāji **2001. gadā pieņēma Ģeotborgā**.

2.6 Savukārt Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas konkrēta izpaušme vides politikā bija paredzēta **Sestajā vides rīcības programmā** (no 2002. gada līdz 2012. gada 21. jūlijam) un ekonomikas politikā, proti, Lisabonas stratēģijā.

2.6.1 Arī Sestajai vides rīcības programmai bija apakšvirsraksts ("Mūsu nākotne, mūsu izvēle"). Tajā minētas Eiropas vides politikas četras tematiskās prioritātes: 1) **ciņa ar klimata pārmaiņām**, 2) **dabas** un bioloģiskās daudzveidības **aizsardzība**, 3) **vide, veselība un dzīves kvalitāte**, 4) **dabas resursu un atkritumu** ilgtspējīga izmantošana un apsaimniekošana.

2.6.2 Turklāt tāpat kā Piektajā vides rīcības programmā tika paredzētas un vēlāk pieņemtas **septiņas tematiskās stratēģijas** attiecībā uz:

- gaisa piesārņojuma novēršanu,
- jūras vidi,
- atkritumu rašanās novēršanu un to pārstrādi,
- dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu,
- pilsētvidi,
- augsnes aizsardzību un
- pesticīdu ilgtspējīgu izmantošanu.

2.6.3 Uzkrītoši, ka arī Sestajā vides rīcības programmā atkal iekļauti "vecie" temati.

3. Stāvoklis vides politikā un debatēs par ilgtspēju Eiropā Sestās vides rīcības programmas darbības beigās

3.1 Vispirms jāsecina, ka arī Sestās vides rīcības programmas beigu posmā daudzās vides politikas jomās, kas jau gadiem ilgi iekļautas vides rīcības programmās, nav strādāts pietiekami vai gandrīz nemaz. Ilustrācijai tikai divi piemēri.

- Prioritāte "Augsnes aizsardzība" jau vairākus gadus iekļauta dažādās vides rīcības programmās, taču reāla rīcība ES līmenī tā arī nav notikusi, citstarp tāpēc, ka Padomē nav izdevies panākt vienprātību par Komisijas ierosināto priekšlikumu direktīvai.
- Temats "Sugu aizsardzība/ bioloģiskā daudzveidība" vijas kā sarkans pavediens cauri vides rīcības programmu pastāvēšanas vēsturei. 2001. gadā Eiropadome apņēmas līdz 2010. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, taču pat Bioloģiskās daudzveidības rīcības plāns ar 160 pasākumiem nebija pietiekams, lai šo mērķi sasniegtu. 2011. gadā pieņēma jaunu bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, kurā pausta apņemšanās iepriekš noteikto mērķi sasniegt ar 10 gadu novēlošanos.

3.2 Sestās vides rīcības programmas vēlreiz diezgan skarbos rezultātus EESK ir aplūkojusi 2012. gada 18. janvāra atzinumā (NAT/528, CESE 152/2012 "Sestā Kopienas vides rīcības programma. Galīgais novērtējums"). Tajā analizēts arī jauns ziņojums par vides stāvokli, kurā ir maz pozitīvu secinājumu par ES vides politikas galvenajām jomām.

3.3 Jautājumu par to, kāpēc, neraugoties uz daudzām ilglaicīgām vides rīcības programmām, daudzas vides problēmas joprojām nav atrisinātas, ES līdz šim nav patiesi analizējusi un sniegusi attiecīgas atbildes. EESK uzskata, ka neapšaubāmi tas nav izpratnes par problēmu cēloņiem vai piedāvāto risinājumu trūkuma dēļ, bet bieži tāpēc, ka trūkst gribas izšķiroši rīkoties. Trūkst zināšanu un dažreiz pat politisku lēmumu īstenošanas praksē, iespējams, tādēļ, ka bieži pastāv konflikti starp nepieciešamo rīcību vides jomā un īstermiņa ekonomiskajām interesēm, kuras gūst virsroku.

3.4 Sestās vides rīcības programmas darbības beigās EESK par vissvarīgāko uzskata to, ka Komisija, šķiet, ir atteikusies no ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, kurā Sestā vides rīcības programma veidoja vides politikas pilāru.

3.5 Ja Komisija un Padome ilgtspējīgas attīstības stratēģiju agrāk uzskatīja par pamatstratēģiju, pēc kuras jānosaka citas stratēģijas, tostarp arī Lisabonas stratēģija, tad tagad ap to valda satraucošs klusums. Komisijas darba programmās tā vairs neparādās (kaut arī Eiropadome par to nav pieņēmusi oficiālu lēmumu). EESK to ir vairākkārt kritizējusi un šo kritiku pauž atkārtoti un vēlreiz norāda, ka nav pareizi ilgtspējīgas attīstības stratēģiju faktiski ieplūdināt stratēģijā "Eiropa 2020". EESK ir vairākkārt pamatojusi savu viedokli, uz kuru Komisija, Padome un Parlaments nav atsaukušies.

3.6 Tādējādi ir pārtraukti centieni ilgtspējas politikas ietvaros saskaņot ekonomikas, ekoloģijas un sociālās sadarbības trīs pilārus. Tāpēc rodas jautājums, kā Komisija, Padome un Parlaments turpmāk vēlas saskaņot ilgtspējas un vides politiku.

4. Stratēģija "Eiropa 2020" un iespējamās Septītās vides rīcības programmas perspektīva

4.1 Vairāk vai mazāk skaidru atbildi par Komisijas nostāju šajā jautājumā sniedz stratēģija "Eiropa 2020", kuru Komisija uzskata par vissvarīgāko plānošanas un pārvaldības elementu.

4.2 Minētajā stratēģijā ir noteiktas septiņas pamatiniciatīvas:

- "Inovācijas Savienība",
- "Jaunatne kustībā",
- "Eiropas digitalizācijas programma",
- "Resursu ziņā efektīva Eiropa",
- "Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā",

— “Jaunu prasmju un darba vietu programma”,

— “Eiropas platforma cīņai pret nabadzību”.

4.3 Pamatiniciatīva “Resursu ziņā efektīva Eiropa” Komisijas izpratnē neapšaubāmi ir “jaunā” vides rīcības programma; ar šo izpratni noteikti saistīts fakts, ka līdz šim nav iesniegts jaunas, Septītās vides rīcības programmas projekts, kaut arī 2012. gada jūlijā beidzas Sestā vides rīcības programma.

4.4 Tāpēc nav nejausība, ka Komisija Septītās vides rīcības programmai sāka pievērsties tikai tad, kad (Vides Padome un EP uzdeva kritisku jautājumu par tās izstrādes gaitu.

4.5 Komisija tās jaunajā politikas un programmu plānošanas struktūrā par vispārējo stratēģiju ir izvēlējusies stratēģiju “Eiropa 2020”, kas īstenojama ar septiņu pamatiniciatīvu palīdzību, vides politiku iekļaujot pamatiniciatīvā “Resursu ziņā efektīva Eiropa”.

4.6 Aizvien vairāk ir skaidrs, ka

— no vienas puses, dažām vispārējām jomām, kas bija iekļautas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā (piemēram, taisnīga līdzekļu pārdale pasaulē un paaudžu līdztiesība), stratēģijā “Eiropa 2020” nav pievērsta pietiekama uzmanība, un,

— no otras puses, dažas vides politikas jomas pamatiniciatīvā “Resursu ziņā efektīva Eiropa” nav minētas.

4.7 Tādējādi 20 atsevišķās vides politikas iniciatīvās, ar kurām paredzēts īstenot stratēģiju “Resursu ziņā efektīva Eiropa”, ietver virkni “senu paziņu” no agrākām vides rīcības programmām, tostarp bioloģiskās daudzveidības, ūdens un gaisa kvalitātes politiku (arī transporta politiku), taču, piemēram, jautājumam par vidi un cilvēka veselību ir pievērsta tikpat maza uzmanība kā ķīmikāliju politikai vai nanotehnoloģijām.

4.8 EESK ir paudusi viedokli gan par pašu pamatiniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa”, gan par tās ceļvedi un ir īpaši norādījusi uz trūkumiem, kas vides rīcības programmām ir bijuši raksturīgi līdz šim: daudzi labskanīgi mērķi un solījumi, maz konkrētu pasākumu, gandrīz nekādu rādītāju un niecīga īstenošana praksē.

4.9 Komiteja ir aicinājusi Komisiju, “20 atsevišķajās iniciatīvās, ļoti precīzi norādīt:

— kā tieši jāsaprot jēdziens “resursu ziņā efektīva Eiropa”;

— ko jau tagad var panākt ar tehnoloģisku uzlabojumu ieviešanu un/vai

— kurās nozarēs ir jāveic paredzētās “nozīmīgās izmaiņas”, kādas tās būs katrā no šīm nozarēm un ar kādiem līdzekļiem iecerēts tās panākt;

— kādas izmaiņas ražotāju un patērētāju ieradumos ir vajadzīgas un kā tās var patrināt (1).”

Taču Komisija šo lūgumu nav uzklājusī un joprojām turpina izmantot nekonkrētus un nesaistošus izteikumus.

4.10 Tāpēc EESK secina, ka Komisijas līdzšinējā pieeja tai neļauj atbilstoši risināt ne visus vides politikas jautājumus, ne, konkrēti, ilgtspējas jautājumus. Tātad, ko varētu panākt ar Septīto vides programmu?

4.11 Laiks, kad vides rīcības programmas bija vajadzīgas, lai noskaidrotu un aprakstītu, kas jādara, ir pagājis. Lēmumu pieņēmēji Eiropā ļoti labi zina, kas ir jādara. Ir ļoti maz jaunu jomu, kurās būtu jārod jaunas idejas; par vienu no tām var uzskatīt nanotehnoloģiju. Taču tam nav nepieciešama atsevišķa vides rīcības programma.

4.12 Eiropā pirmām kārtām ir jāpiemēro iegūtās zināšanas. Pastāv nopietns reāls rīcības deficīts, par kuru ir atbildīgi visi līmeņi (ES, dalībvalstis, reģioni, pašvaldības un iedzīvotāji). EESK vēlas skaidri norādīt: Komisija var izstrādāt labas programmas un izvirzīt mērķus, taču par to īstenošanu lielā mērā ir atbildīgas politiskās struktūras dalībvalstīs.

4.13 EESK uzskata, ka Septītās vides programmas pieņemšana tikai tāpēc, lai tajā iekļautu visas vides politikas jomas, kuras neaptver pamatiniciatīva “Resursu ziņā efektīva Eiropa”, nav lietderīgs risinājums. Šādas Septītās vides rīcības programmas saikne ar, pirmkārt, pamatiniciatīvu un, otrkārt, arī ar stratēģiju “Eiropa 2020” paliktu neskaidra.

4.14 Komiteja tomēr atbalstītu Septītās vides rīcības programmas pieņemšanu, ja būtu skaidrs, ko ar to grib panākt, kā nodrošināt, lai tā būtu sekmīgāka nekā tās priekšteces, un, vissvarīgākais, kādai vispārējās politikas jomai tā ir pakārtota.

4.15 EESK iesaka Komisijai, Padomei un Eiropas Parlamentam atdzīvīnāt ilgtspējas stratēģiju, izvēlēties visaptverošu un uz rezultātiem orientētu Septīto vides rīcības programmu šīs stratēģijas īstenošanai vides jomā, tajā iekļaut pamatiniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa” un visas tās atsevišķās iniciatīvas un cieši un rūpīgi saskaņot vides un ekonomikas politikas apsvērumus. Tādējādi nozīmīgās stratēģijas “Eiropa 2020” ietvaros būtu jāveic svarīgs uzdevums — sagatavot un īstenot īstermiņa un vidēja termiņa ekonomikas un finanšu politikas pamatnostādnes, kas ir nepieciešamas virzībai uz ilgtspējīgu attīstību.

(1) Sk. OV C 376, 22.12.2011., 97. lpp., 1.2. punkts.

4.16 EESK uzskata, ka šādā septītajā vides rīcības programmā par vienu no prioritātēm jāizvirza absolūti saistoši lēmumi par jautājumiem, kas daudzās jomās jau gadiem ilgi ir neatrisināti.

4.17 Jautājums ir par to, vai Eiropa tam ir gatava un to spēj paveikt. Nevar ignorēt faktu, ka politikā atkal un atkal tiek noteikti vērīgi mērķi un aicināts veikt iniciatīvas. Taču, kad, piemēram, Komisija tādas iesniedz, tie paši politiķi atrod iemeslus, kāpēc tās nevar pieņemt vai īstenot. Attiecīgu piemēru saraksts ir garš. Vai tā būtu Energoefektivitātes direktīva, ko Padome bloķē, vai (Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā formulēta) solījuma nepildīšana, proti, izstrādāt videi nelabvēlīgu subsīdiju sarakstu un pēc tam atcelt minētās subsīdijas — starp vārdiem un darbiem ir liela plaisa, un Komisija, Padome un Parlaments ir aicināti sabiedrībai paskaidrot, kā tā tiks novērsta.

Briselē, 2012. gada 25. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Staffan NILSSON
